

OBSAH

KELTŠTÍ VÁLEČNÍCI	3
Úvod	3
Kdo byli Keltové?	3
Informační prameny	3
Historický rámec	4
Chronologie	7
Postavení válečníka v keltské společnosti	9
Struktura společnosti	9
Klientství	11
Společenské postavení	13
Hostiny	14
Loupeživé výpravy	16
Nadpřirozený svět	17
Vzhled, oblečení a výbava	19
Vzhled	19
Oděv	19
Zbraně a vybavení	20
Tvář bitvy	25
Organizace vojska	26
Rituální nahota	26
Válečný ryk	26
Osobní souboj	28
Bojový trans a boj muže proti muži	28
Bojovník na koni	31
Válečné vozy	32
Po boji	45
Válečníkův postoj ke smrti	45
Kult uťatých hlav	46
Válečná kořist	48
Oběti	49
Otroctví	50
Rituální sebevražda	50
Pohřeb a nakládání s ostatky	51
Slovník pojmů	52
Bibliografie	54
Hlavní prameny	54
Druhotné prameny	54
Prameny českých autorů	54
Zahraniční prameny	55
Tipy na výlet	55
Muzea	55
Zajímavá místa	55
Rekonstrukce	55
Obrazové přílohy	56
Věnování	62
Poděkování	62

KELTŠTÍ VÁLEČNÍCI

ÚVOD

Pro Řeky a Římany, s nimiž se utkávali, byli keltští válečníci archetypem barbarů: muži mohutné postavy, nesmírně silní a neskutečně krvežízniví. Lhostejní k ranám, vrhali se nazí do bitev, mávajíce strašlivým mečem, kterým stínali hlavy nepřátel, a byli tak dokonalým protikladem vycvičených a disciplinovaných falang hoplitů či římských kohort. Tato kniha pojednává právě o takovémto keltském válečníkovi, o tom, jak žil, jak bojoval a jak umíral.

Kdo byli Keltové?

V 5. stol. př. n. l. popsal řecký historik Ephoros Keltů jako jeden ze čtyř velkých barbarských národů, společně se Skýthy, Peršany a Libyjci, kteří žili mimo oblast klasického světa Středozeemí. Řekové je nazývali *Keltoi* či *Galatae*, Římané *Celtae* nebo *Galli*. Vědělo se, že jejich

vlast leží severně od Alp. Písemné záznamy a archeologické nálezy dokládají, že kolem roku 500 př. n. l. obývali Keltové území táhnoucí se od Pyrenejského poloostrova až k hornímu toku Dunaje. Nevíme, zda lidé, které nyní známe jako Keltů, sami sebe tímto jménem označovali, a také netušíme, zda vůbec měli nějaké povědomí společné identity přesahující hranice kmene. Rozhodně u nich nacházíme mnoho společného pokud jde o hmotnou kulturu, sociální strukturu a náboženství, při současném zachování značné různorodosti. Ačkoliv to stále zůstává předmětem akademických debat, pro naše potřeby postačí, když Keltů definujeme jako:

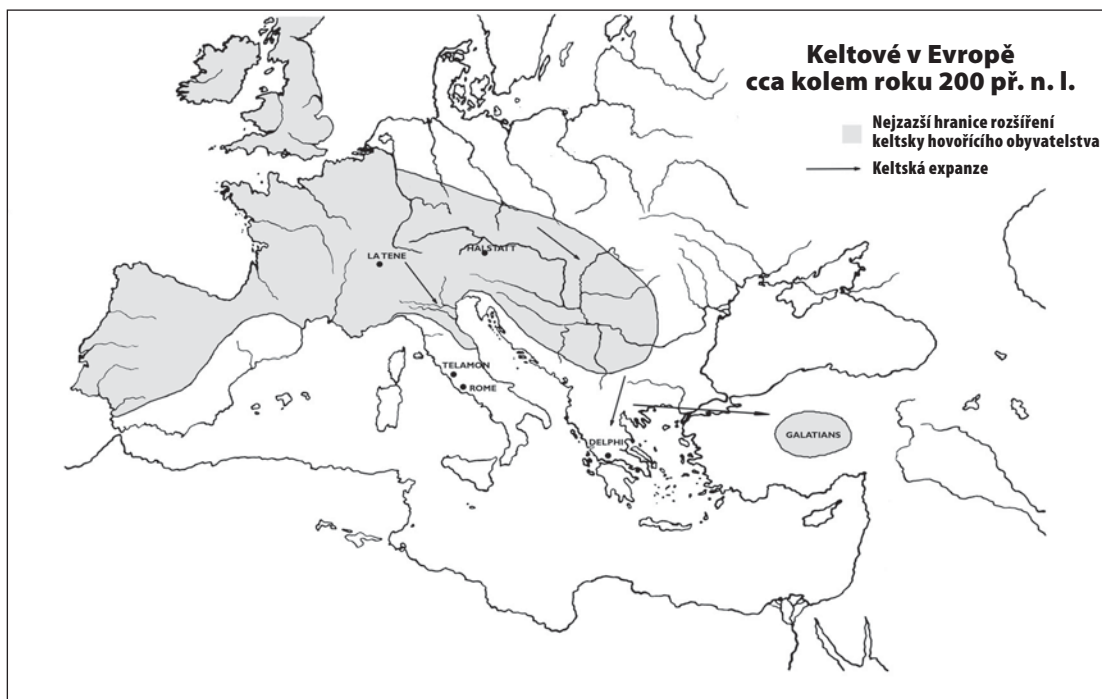
„Obyvatelstvo, které v druhé polovině prvního tisíciletí př. n. l. osidlovalo střední a západní Evropu a hovořilo dialekty indoevropské jazykové skupiny nyní známé jako keltština.“

Přilby zdobené rohy zmiňuje už Diodóros Sicilský a objevují se i na kotli z Gundestrup. Jeden z nejkrásnějších exemplářů byl vyzdvižen z Temže u Waterloo Bridge. Tento kus vyrobený z bronzu je však příliš křehký, aby mohl být použit k boji, jde tedy zřejmě o ceremoniální předmět nošený pro ozdobu a později svržený do řeky jako oběť bohům. (Copyright: Britské národní muzeum)

Informační prameny

Naše znalosti o Keltech pocházejí z různých zdrojů. Všechny doklady jsou však nepřímé, neboť keltská společnost téměř nepoužívala písmo. Kromě náhrobních nápisů a dalších památek pocházejících z jižní Francie a Španělska Keltové nezanechali žádné písemné záznamy. Existují tak tři hlavní zdroje, ze kterých můžeme čerpat informace: zprávy řeckých a římských spisovatelů jako byli Polybios, Diodóros Sicilský, Gaius Iulius Caesar a Titus Livius, literatura přežívajících keltských společenství pocházející z doby po římské expanzi a materiál získaný při současných archeologických vykopávkách. Každý z těchto zdrojů má své nedostatky. Díla klasických autorů mají

Mapa: Keltové v Evropě

výhodu, že je psali současníci těch, o nichž pojednávají, jsou však zatížena zkreslením, názorovými předsudky a nepochopením. Vycházejí vstříc přání svých čtenářů a kladou důraz na barbarství Keltů, které stereotypně líčí jako kruté divochy. Také lidové prameny musíme brát s rezervou. První písemné záznamy byly pořízeny většinou až v raném středověku v křesťanském prostředí. Jde přitom výhradně o mýty a legendy Walesu a Irska, zemí, které v předřímském období ležely na samém okraji keltského světa.

Archeologie, přestože sama o sobě dokáže zprostředkovat jen útržkovitý obraz, má tu obrovskou výhodu, že je oproštěna od předsudků klasických komentátorů i středověkých plagiátorů (nikoliv však již samotných archeologů). Když však informace pocházející z těchto tří zdrojů spojíme dohromady, jsme schopni získat docela realistický pohled na Kelty a jejich svět.

Historický rámeček

První stopy charakteristické keltské kultury nacházíme v 6. stol. př. n. l. na konci halštatského období (nazývaného tak podle rakouského naleziště Hallstatt, kde bylo objeveno velké množství

bohatě vybavených hrobů) evropské doby železné. Pro toto období jsou typická opevněná sídla na návrších (hradiště), či „knížectví“ roztroušená kolem horních toků několika hlavních řek jako jsou Dunaj, Rýn a Saône. Na počátku 5. století př. n. l. byla halštatská knížectví všeobecně nahražována bohatými válečnickými společenstvími, která ovládala území od severovýchodní Francie až po Čechy. Jejich hmotná kultura a umělecký styl nazývaný laténský (podle místa La Tène ve Švýcarsku, kde byl poprvé popsán) se staly synonymem keltské kultury.

Kolem roku 400 př. n. l. začali Keltové ve velkém počtu opouštět své domovy na sever od Alp. Zřejmě v důsledku přelidnění se jich mnoho tisíc přesunulo na jih do severní Itálie, aby se usadily na úrodném území Pádské nížiny. Ovládli toto území tak dokonale, že začalo být nazýváno *Gallia Cisalpina* (Galie na této straně Alp). Odsud podnikali výpady podél celého poloostrova, oslabili moc etruských městských států a obléhali Řím. Vyplenění a vypálení měst keltskými Galy mělo důsledky, které přetrvaly po celé staletí. Ponižení Římané se naučili bát. Keltové, které nazývali *terror Gallicus*, se pro ně stali neustálou

hrozbou přicházející ze severu. Další skupiny Keltů se přesunovaly na jihovýchod podél Dunaje. Pro některé z nich to byly první kroky pouti, která vedla Balkánem, skrze Řecko až do Malé Asie. Je známo, že Alexandr Veliký, dříve než započal své tažení do Asie, navázal s Kelty na Balkáně přátelské vztahy a v Babylónu po porážce Peršanů přijal keltské poselstvo. Není známo, co ve 3. století př. n. l. vedlo Kelty k tomu, aby pokračovali v masivní migraci do Makedonie. Nejspíš to však byl chaos, která nastal po rozpadu Alexandrova impéria. Řecký autor Pausaniás píše:

„Tehdy Brennos rázně nabádal k tažení proti Řecku, vyzdvihoval přitom slabost Řecka, bohatství jeho městských států a ještě větší bohatství svatyň.“

Brennos spor vyhrál a se svou armádou vydrancoval Delfy, největší ze všech řeckých svatyň. Krátce nato tři keltské kmeny překročily Hellespont a přešly do Malé Asie a usadily se v oblasti, kde se nachází dnešní Ankara.

Přesuny Keltů v Itálii a jihovýchodní Evropě jsou dobře zdokumentovány. Dříve panoval názor,

Kováři měli v keltské společnosti velkou vážnost. Nevládali sice technologii odlévání, ale technika kování (tváření rozžhaveného kovu kutím), dostatočovala nejen k výrobě účinných nástrojů a zbraní, ale i překrásných uměleckých děl prozrazujících pozoruhodné nadání. (Copyright: Britské muzeum)

že rozšíření laténské kultury v 5. a 4. stol. př. n. l. v severovýchodní Evropě a zvláště na Britských ostrovech bylo také výsledkem rozsáhlých přesunů obyvatelstva. Tato teorie však není podložena arche-

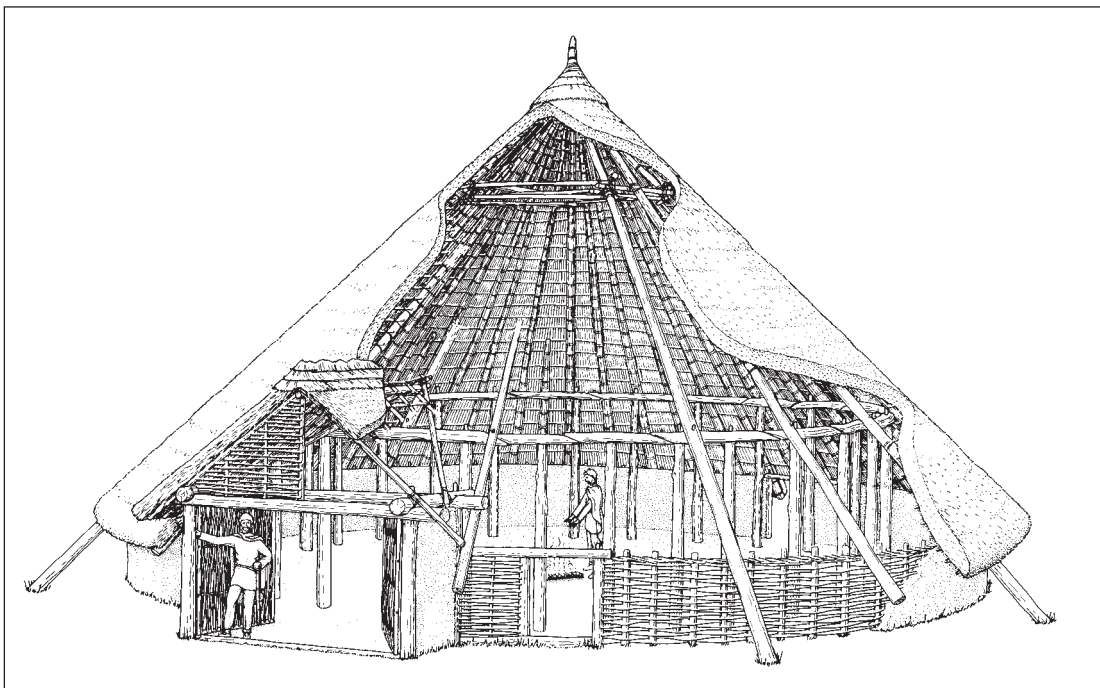
ologickými nálezy a dnes se všeobecně soudí, že keltsky hovořící obyvatelstvo osidlující pobřeží Atlantiku přijalo ve větší či menší míře laténský styl postupně, formou procesu kulturní osmózy. Naopak, na Pyrenejském poloostrově, kde o výskytu Keltů v předřímském období nemůže být pochyb, k přijetí laténské kultury došlo jen ve velmi omezené míře. Svědčí to o tom, že keltský svět nevznikl jako důsledek masové migrace z jakési fik-

Velký kruhový dům, Butserská starověká usedlost: novodobá rekonstrukce kruhového domu typického pro keltskou Británii v době před římským zábo-rem. (Foto autor)

Keltská společnost byla převážně zemědělská. Drtivá většina populace žila v malých komunitách, větší osady se vyskytovaly vzácně. (Copyright: P. J. Reynolds)

Typickým obydlím v Británii doby železné byly kruhové domy, na rozdíl od kontinentu, kde se stavěly stavby s pravoúhlým půdorysem. Tento náčrt s průřezem vychází z rekonstrukce velkého kruhového domu Butserské starověké usedlosti v Hampshiru. (Copyright: Britské muzeum)

tivní domoviny ve střední Evropě. Keltové hovořící hispánským dialektem navázali těsné vztahy se svými iberskými sousedy a vytvořili charakteristický keltiberský styl.

Keltové dosáhli svého největšího rozmachu na počátku 3. stol. př. n. l. Na konci tohoto století jejich moc začínala slábnout pod tlakem Římanů z jihu a postupným přílivem germánských národů ze severu. Jako první podlehl Římanům po strašlivé bitvě u Telamonu Gallia Cisalpina. Vítězství nad Kartágem umožnilo Římanům definitivně ovládnout Pyrenejský poloostrov. Po vzniku „provincie“ *Gallia Transalpina* (Galie Zaalpská, tj. na druhé straně Alp) na konci 2. stol. př. n. l. bylo zřejmé, že musí dojít k dalším výbojům do Galie. Caesarovy válečné výpravy začaly pustošit samotné srdce keltského území. Za situace, kdy byl Pyrenejský poloostrov téměř zcela podroben, Galatové v Malé Asii poraženi a Dunaj ovládli Germáni, obrátili Římané svou pozornost k Británii. Napadnout Británii bylo mnohem snazší než si ji podrobit. Nakonec, téměř sto let poté co se vylodili na jejím území, upustili Římané od snahy ovládnout celý ostrov. Hadrián dal zbudovat svou zeď, aby se chránil před „barbary ze severu“, a z keltského světa, který přetrval pět století, tak zbylo pouze Skotsko a Irsko.